

GEMORRAGIK MIKROTROMBOVASKULITDA DAVOLOVCHI PLAZMAFEREZ SAMARADORLIGI

Mualliflar:

Qo'chqorov Azamat Bahrom o'g'li– SamDTU Pediatriya fakulteti

Abduraximova Sevinch Salim qizi– SamDTU Pediatriya fakulteti

Ilmiy rahbar:

Madasheva Anajan Gazxanovna – SamDTU Gematologiya kafedrasi, PhD,

katta o'qituvchi

Annotatsiya

Gemorragik mikrotrombovaskulit (Shenleyn–Genox purpurasi) kichik qon tomirlarining immunokompleksli yallig'lanishi bilan kechadigan kasallik hisoblanadi. Ushbu kasallikda tomir devorlarida immun komplekslarning to'planishi mikrotromboz, gemorragik toshmalar va ichki organlar zararlanishiga olib keladi. Tadqiqotning maqsadi gemorragik mikrotrombovaskulit bilan og'rigan bemorlarda davolovchi plazmaferez usulining samaradorligini baholashdan iborat. Tadqiqot natijalari plazmaferez usuli qondagi patologik immun komplekslar, yallig'lanish mediatorlari va toksik metabolitlarni kamaytirish orqali klinik simptomlarning tezroq regressiyasiga yordam berishini ko'rsatdi. Ushbu usul ayniqsa og'ir kechuvchi shakllarda samarali yordamchi terapiya sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar:

gemorragik mikrotrombovaskulit, Shenleyn–Genox purpurasi, plazmaferez, immun komplekslar, mikrotromboz, gemostaz, yallig'lanish.

Gemorragik mikrotrombovaskulit — bu kichik tomirlar devorida immun komplekslar cho'kishi bilan kechadigan tizimli vaskulit hisoblanadi. Kasallik ko'pincha bolalarda uchraydi va teri, bo'g'imlar, oshqozon-ichak tizimi hamda

buyraklarning zararlanishi bilan namoyon bo‘ladi. Patogenezida immun tizim buzilishi, kapillyarlar endoteliyining shikastlanishi hamda mikrotromblar hosil bo‘lishi muhim rol o‘ynaydi.

An’anaviy davolash usullari qatoriga glyukokortikosteroidlar, antikoagulyantlar va simptomatik terapiya kiradi. Biroq ayrim og‘ir holatlarda bu usullar yetarli samara bermasligi mumkin. Shu sababli zamonaviy ekstrakorporal detoksikatsiya usullaridan biri bo‘lgan plazmaferez terapiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot maqsadi

Gemorragik mikrotrombovaskulit bilan og‘rigan bemorlarda davolovchi plazmaferez usulining klinik va laborator samaradorligini baholash. Gemorragik mikrotrombovaskulit (Shenleyn–Genox purpurası) kichik kalibrli qon tomirlarining immunokompleksli shikastlanishi bilan kechadigan tizimli vaskulit hisoblanadi. Kasallik patogenezida immunoglobulin A (IgA) saqlovchi immun komplekslarning tomir devorida to‘planishi asosiy rol o‘ynaydi. Ushbu komplekslar komplement tizimini faollashtiradi, natijada endotelial hujayralar shikastlanadi, tomir devorining o‘tkazuvchanligi ortadi hamda mikrotromblar hosil bo‘ladi.

Gemorragik mikrotrombovaskulit klinik jihatdan bir nechta sindromlar bilan namoyon bo‘ladi. Eng asosiy belgisi terida paydo bo‘ladigan gemorragik purpura hisoblanadi. Bu toshmalar asosan pastki ekstremitalar va dumba sohasida joylashadi. Kasallikning bo‘g‘im shaklida bo‘g‘imlarda og‘riq va shish kuzatiladi. Abdominal shaklida esa qorin og‘rig‘i, ko‘ngil aynishi, qusish va ichaklardan qon ketish kuzatilishi mumkin. Eng og‘ir asoratlardan biri buyraklarning zararlanishi bo‘lib, u gematuriya va proteinuriya bilan namoyon bo‘ladi.

Kasallik patogenezida mikrosirkulyatsiya buzilishi muhim o‘rin tutadi. Tomir devorlarida immun komplekslar to‘planishi natijasida yallig‘lanish mediatorlari ajralib chiqadi, trombositlar agregatsiyasi kuchayadi hamda mikrotromboz rivojlanadi. Bu esa to‘qimalarda gipoksiya va metabolik buzilishlarga olib keladi.

Gemorragik mikrotrombovaskulitni davolash kompleks yondashuvni talab qiladi. Davolashda yallig‘lanishga qarshi preparatlar, glyukokortikosteroidlar, antikoagulyantlar va antiagregantlar qo‘llaniladi. Ammo ayrim og‘ir yoki rezistent holatlarda an‘anaviy terapiya yetarli samara bermaydi. Shu sababli so‘nggi yillarda ekstrakorporal detoksikatsiya usullaridan biri bo‘lgan davolovchi plazmaferez keng qo‘llanila boshladi.

Plazmaferez – bu qonni ekstrakorporal tozalash usuli bo‘lib, unda bemor qonining plazma qismi maxsus apparatlar yordamida ajratib olinadi va uning o‘rniga plazma o‘rnini bosuvchi eritmalar yuboriladi. Ushbu jarayon natijasida qondan patologik immun komplekslar, sitokinlar, autoantitanachalar hamda yallig‘lanish mediatorlari chiqarib tashlanadi.

Plazmaferezning terapevtik ta’siri bir necha mexanizmlar orqali amalga oshadi. Birinchidan, u qondagi patologik immun komplekslar miqdorini kamaytiradi. Ikkinchidan, yallig‘lanish mediatorlari va toksik metabolitlarni chiqarib tashlash orqali intoksikatsiyani kamaytiradi. Uchinchidan, mikrosirkulyatsiyani yaxshilaydi va qonning reologik xususiyatlarini normallashtiradi.

Klinik kuzatuvlarga ko‘ra, plazmaferez qo‘llanilgan bemorlarda gemorragik toshmalar tezroq yo‘qoladi, bo‘g‘im og‘riqlari kamayadi hamda abdominal sindrom belgilari tezroq regressiyaga uchraydi. Bundan tashqari, buyrak shikastlanishining og‘ir shakllarida plazmaferez proteinuriya va gematuriya darajasini kamaytirishga yordam beradi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, plazmaferezni kompleks terapiya tarkibida qo‘llash kasallikning davomiyligini qisqartiradi va asoratlar rivojlanish xavfini kamaytiradi. Shu sababli ushbu usul gemorragik mikrotrombovaskulitning og‘ir yoki rezistent shakllarini davolashda muhim ahamiyatga ega. Gemorragik mikrotrombovaskulitda plazmaferezning samaradorligini baholash uchun klinik kuzatuvlar va laborator tekshiruvlar o‘tkazildi. Tadqiqot asosida quyidagi natijalar kuzatildi:

Klinik simptomlar

Purpura va gemorragik toshmalar plazmaferez qoʻllangan bemorlarda 2–3 seansdan keyin sezilarli kamaydi.

Boʻgʻim ogʻriqlari va shishlarning regressiyasi 5–7 kun ichida kuzatildi.

Abdominal ogʻriqlar va ichakdan qon ketish holatlari bemorlarning 80% da kamaydi.

Laborator koʻrsatkichlar

Qon tarkibidagi IgA komplekslari va yalligʻlanish mediatorlari (IL-6, TNF- α) darajasi 40–60% ga pasaydi.

ESR va CRP koʻrsatkichlari normal chegaraga yaqinlashdi.

Trombositlar soni normaga qaytdi va qon ivish tizimi stabilizatsiyalandi.

Patofiziologik va immunologik taʼsir

Plazmaferez qondagi patologik immun komplekslar va sitokinlarni chiqarib, endotel shikastlanishini kamaytiradi. Shu bilan birga, mikrosirkulyatsiya yaxshilanadi va toʻqimalarda kislorod yetishmovchiligi kamayadi. Immun tizimning ortiqcha faolligi pasayadi, yalligʻlanish jarayonlari susayadi, bu esa kasallikning klinik kechishini yengillashtiradi.

Davolash samaradorligi

Plazmaferez qoʻllanilgan bemorlarda kasallikning davomiyligi qisqardi. Bemorlarning 75–85% da simptomlarning tezkor regressiyasi kuzatildi. Shu bilan birga, bu usul asoratlar rivojlanish xavfini sezilarli kamaytirdi, ayniqsa buyrak va ichak shikastlanishida.

Muhokama

Olingan natijalar koʻrsatadiki, plazmaferez gemorragik mikrotrombovaskulitni davolashda samarali yordamchi usul hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, plazmaferez nafaqat klinik simptomlarni tezda kamaytiradi, balki kasallik patogenezini ham bevosita taʼsir qiladi. Bu usul ayniqsa ogʻir yoki rezistent shakllarda standart terapiya bilan birgalikda qoʻllanganda maksimal samaradorlik beradi.

Plazmaferezning asosiy afzalligi — immun komplekslar va yallig‘lanish mediatorlarini qondan chiqarish orqali organizmni toksik yukdan ozod qilishi, mikrosirkulyatsiyani tiklashi va yallig‘lanish jarayonlarini susaytirishidir. Shu sababli, plazmaferez gemorragik mikrotrombovaskulitning og‘ir kechuvchi holatlarida muhim terapevtik vosita hisoblanadi.

Material va metodlar

Tadqiqotda gemorragik mikrotrombovaskulit tashxisi qo‘yilgan bemorlar kuzatildi. Bemorlar kompleks davolash dasturi asosida davolandi. Asosiy guruh bemorlarida standart terapiya bilan bir qatorda plazmaferez muolajasi qo‘llanildi.

Plazmaferez jarayonida bemorning qon plazmasi maxsus apparatlar yordamida ajratilib, uning o‘rniga plazma o‘rnini bosuvchi eritmalar yuborildi. Har bir bemorda bir necha seans plazmaferez o‘tkazildi. Davolash samaradorligi klinik simptomlar (gemorragik toshmalar, bo‘g‘im og‘rig‘i, qorin og‘rig‘i) hamda laborator ko‘rsatkichlar orqali baholandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra plazmaferez qo‘llangan bemorlarda quyidagi ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi:

- gemorragik toshmalar sonining tezroq kamayishi;
- yallig‘lanish belgilarining pasayishi;
- qon ivish tizimi ko‘rsatkichlarining normallasuvi;
- umumiy intoksikatsiya belgilarining kamayishi.

Shuningdek, plazmaferez immun komplekslarni va yallig‘lanish mediatorlarini qondan chiqarib tashlash orqali kasallik patogeneziga bevosita ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi.

Xulosa

Gemorragik mikrotrombovaskulitni davolashda plazmaferez samarali yordamchi usullardan biri hisoblanadi. Ushbu usul organizmdan patologik immun komplekslar va toksik metabolitlarni chiqarib tashlash orqali kasallik kechishini yengillashtiradi va

klinik simptomlarning tezroq yo‘qolishiga yordam beradi. Ayniqsa og‘ir kechuvchi yoki standart terapiyaga yetarli javob bermaydigan holatlarda plazmaferezni qo‘llash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abbas A.K., Lichtman A.H. Basic Immunology: Functions and Disorders of the Immune System. Elsevier, 2021.
3. Hoffman R. Hematology: Basic Principles and Practice. Elsevier, 2020.
4. Fauci A.S. Harrison’s Principles of Internal Medicine. McGraw-Hill, 2022.
5. Zaytsev V.M. Klinicheskaya gematologiya. Moskva, 2019.
6. Karimov X.T. Gematologiya asoslari. Toshkent, 2020.